

CAVIS FIDEI,

SEOP

Prædictam in symbolum Apo-
stolicum Dictata,

SCHOLARIBUS AVLÆ,

CERVINAE in Academia

OXONIENSIS, multis

protectianib[us] propria

Est JOHANNEM ELLIS S.S.Theol.
Doctorum, & Ecclesie Whitfildensis in
Comitatu OXONIENSIS
Reformam,

2. T I M. I. 13.

Τονδικαν εγενέσθαι τον θεον, ον τας εγενεντας. Επι-
την ου αριστη το θεον Ιησον.

OXONII,

Archiep[iscopatus] Henricus HALL Im-
perialis Guili: Web:

M.DC.XLIII.

~~Q~~ Nobilem habuit familiam, quæ de Insula sive
Liſſe denominata, ex qua regnante Edwardo secun-
do quidam evocatus erat ad Parliamentaria Comi-
tia nomine Johannis de Insula Vecta.

Camdenus de Insula Vecta.

VIRO

 A B antiqua Gentis prosapia,
 à literis & consiliis præstan-
 ti, Domino *Johanni Lisle*, Ar-
 migero, Inclytæ Civitatis *Wintoniensis*
 Recordatori, & ejusdem in Comitiis
 Regni Angliæ h. t. Civi meritissimo:
 Literati ordinis fautori benefico,
& amico suo plurimum honorando.

Hanc Apostolici Symboli Clavem,
 ut tenue quidem, at sincerum tamen,
 perpetuæ observantiæ, & gratitudinis
 symbolum.

D. D. D.

Virtutum ejus

humillimus cultor.

JOHANNES ELLIS.

CLAVIS FIDEI.

 UEBMADMODUM flu-
men illud, quod Paradisum
irrigavit; sic Ecclesiæ do-
ctrina in quatuor Capita
dividitur: nempe, Symbo-
lum Apostolicum, decalo-
gum, Orationem Dominicam, & Sacra-
menta.

Primo, in Ecclesia vivendum, per fidem.
Secundo, ad regulam vitæ veniendum, per
præcepta. Tertio, ne deficiamus, cavendum,
per preces. Et cum his non obstantibus, in-
firmi sumus, ad gratiæ sigilla recurrentum
est; quæ sunt Sacra-
menta.

Primò, fides necessaria est. Sine fide im-
possibile est placere Deo, *Heb 11.6.* Sum-
ma autem fidei in Symbolo Apostolico
continetur. Symbolum vocatur, quia est
tessera seu nota, per quam milites Christia-
ni discernuntur ab aliis: vel *Ἐπὶ τῷ συμβόλῳ*
ad conferendo, quasi esset ab Apostolis
collatum & compositum. Utcunq; dicitur
Apostolicum, quia summam fidei compre-
hendit, quam Apostoli prædicarunt. Scrutan-
dæ sunt Scripturæ, quæ in illis leguntur,
sunt credenda: hæc tamen præcipua & fun-
damentalia

CLAVIS EID EI.

*Lib. 6 con.
fess. cap. 5.* damentalia, quæ simpliciter necessaria sunt. *st*
S. *Augustinus* scribit, culpados esse, non ge
audiendos, si qui fortè dicerent, unde scis
libros illos, unius veri & veracissimi Dei
spiritum esse, humano generi ministratos:
id ipsum enim maximè credendum erat. At
tamen non desunt *magisteria*, quæ Scripturam
à Deo inspiratam esse evincunt: hæc verò
potiora sunt: scriptorum authoritas, qui
fuerunt extraordinariè vocati & missi. Do
ctrinæ majestas. Miraculorum amplitudo &
claritas. Vaticiniorum veritas. Bibliorum
sanctitas; nihil h̄ic inhonesti, nihil verè
contradicторii reperitur. Accedit & itili hu
miliis sublimitas, & sublimis humilitas. Har
monia deniq; utriusq; Testamenti veritas:
Quod in veteri latet, in novo patet.

Symbolum autem ipsum, quod ex scrip
turis desumptum est, duodecim in se articu
los, quasi esset Zodiacus Christiani, conti
net. Hi verò ad quatuor partes reduci pos
sunt: prima, de Deo patre, qui omnia crea
vit. S^{da}, de Deo filio, qui homines redemit.
Tertia, de spiritu sancto, qui fideles sanctifi
cavit. Quarta, de Ecclesia, atq; de privi
legiis, quæ dominus illi communicavit.

Ob. Dicet aliquis: Opera Trinitatis ad extrà
sunt indivisa, quomodò igitur patri Crea
tio, filio redemptio, Spiritui sancto sanctifi
catio, tribuitur?

Sol. Hoc sit, non ad excludendum, sed ad di
singuendum

unt. stinguendum inter personas, & ordinem a-
non gendi. His missis, ad articulos ipsos deve-
scis niamus.

Dei Primus est, *Credo in Deum Patrem om-
nipotentem, creatorem cœli & terre. Credo*
At- dicitur, non credimus, quia unusquisq; de-
ram bet habere fidem specialem, explicitam, non
erò tantum implicitam. Non bene possumus o-
qui culis videre alienis, neq; in divinis opinari
do- sat est. Invalida est *Gregorii de Valentia*
& disputatio, in qua de homine non Theolo-
um gicè docto sic statuit: quod si Romanam
errè Ecclesiam propter externam illius authori-
ui- tatem præferat Reformatæ, tum Deum ni-
r- hil habiturum esse, quod in illo tremendo
s: tribunali huic illiterato homini opponat;
o- nam, ut inquirendo in doctrinam ad cogni-
u- tionem veritatis perveniat, Deum ab ipso
i- non requirere; cum controversias Theolo-
c. gicas non intelligat: hæc ille. Sed dicat
- quod velit, substantiam certè articulorum
- & sensum salutarem, quilibet tenere debet,
- licet non omnes quæstionum inde ortarum
- difficillimas circumstantias. Jam verò cre-
- dere, non est tantum scire & assentiri iis, quæ
- in Evangelio proponuntur, verūmetiam
- iisdem acquiescere. Aliud est credere De-
um, & credere Deo, ac credere in Deum.
Primis modis peccatoribus ac Dæmonibus
credere competit, tertio modo non compe-
tit, nisi fidem formatam habentibus: hoc

Lib. 6. A
nalyſ. fidei
cap. 13.

4 CLAVIS FIDEI.

modo credere, est per bona opera in Deum orire, inquit Magister. 3. Sent. Dist. 23. 1.1

Credere Deum, est cognoscere quod sit præ talis Deus. Credere Deo, est confiteri, quod pos sit verax: at credere in Deum applicatio- tiu nem requirit, quod sit mihi Deus. Invenitur tas fides non recta. Quædam est ficta, & est eau hypocritarum; dicit Apostolus, quod finis De mandati est charitas, ex corde puro, & fide tel non ficta. 1. Tim. 5.1. Quædam est mortua, & est peccatorum, sive existentium in pec- catis. Fides sine operibus mortua est. 2.6. Quædam est infirma, & est tepido- rum. Infirmum in fide suscipite. Rom. 14.1. Quædam est modica, & est timidorum, ideo Christus dixit: Modicæ fidei, quare dubita sti? Mat. 14.31.

Hucusq; de fide ipsa, jam de fidei obje- ctiis, quorum primum Deus est, quem nesci- re mori, quem nosse vivere est, testante Au- gustino. Et primò demonstrandum est, quod sit Deus. Hoc fieri potest, ex libro naturæ, quatenus est Creator, & ex libro scripturæ, quatenus est Creator, conserva- tor & redemptor. Deus est cognoscibilis, licet non sit comprehensibilis, ut Aquinas.

Sum. part. 1. quæs. 12. Art. 7.

Esse Deum probant hæc argumenta ex natura petita, quæ tamen sunt scripturæ communia, videlicet: creaturarum ordo pulcherrimus, ut cœli enarrant gloriam Dei, Psal. 19.1. mens hominis, notitiae principi- orum

rum, notitia principii, quod sit Deus: *Rom.*

1. 19. pavores conscientiarum in peccatoribus, sit præmia bonorum, poenæ malorum, ordo politicus, virtutes heroicæ, inventiones artificiorum, prædictiones fututorum, finis & utilitas rerum omnium, impossibilitas progressus est causarum in infinitum. Ex scriptura autem nisi Deum esse probari potest, ex infinitis ferè de testimoniis, ex variis apparitionibus, ex studiis, pendis miraculis, ex propheticis vaticiniis, & admirando rerum eventu. Qui igitur Deum negat, non tantum ratione, sed etiam sensu caret, ut *Avicenna* dixisse fertur. Manifestum est, quod sit; jam videndum, quid sit Deus.

Definiri Deus nequit quia immensus; describi potest, Philosophicè & Theologicè.

Philosophicè, Deus est mens æterna, sibi sufficiens, atque omnis boni causa.

Theologicè, Deus est ens perfectissimum, unum essentiæ, trinum personis.

Theologica descriptio differt à Philosophica, primo, perfectione; nam addit aliquid naturæ ignotum de Trinitate, & quod naturæ est cognitum explicat. Secundo, effectu, cognitio naturalis homines inexcusabiles tantum facit. *Rom.* 1. 20. cognitio autem supernaturalis est salutaris: proinde verus Deus differt à numinibus gentium, attributis, personis, operibus. Attributis, quia extra Ecclesiam non rectè & integrè intelliguntur.

6 CLAVIS FIDEI.

guntur. Personis, quia Gentiles Trinitatem ignorant. Operibus, quia extra Ecclesianam admiranda Dei opera, & maximè illud reperiuntur.

Jam vero omissis aliis proprietatibus, quae apud Scholasticos prolixè tractantur, ostendam primò, quod Deus sit unus: *Jehovah te est Deus, & non est aliis præter unum.* *Deut. 4.35.* Deinde, summa Majestas non nisi uni soli competit. Perfectissimus non potest esse, nisi unus: Deus autem continet in omnem perfectionem sub latitudine entis possibilem. Omnipotens etiam unus tantum esse potest. Et si plures essent Dii, aut imperfecti omnes, aut reliqui superflui, utrumque absurdum. Infinitum præterea tantum unum esse potest, nec potest esse nisi una rerum omnium causa prima: & denique summum bonum tantum unum esse necessarium est. Deus itaque est unus, immo & unius, ut loquitur *D. Bernardus.*

Ob.

Sol.

Multi tamen dicuntur Dii. At hoc fit impropriè, vel propter quandam similitudinem, vel secundum vani hominis opinionem. Primò, per quandam similitudinem, vel propter naturæ & sapientiæ præstantiam, ut angeli, vel propter officii excellentiam, ut Magistratus. Vel propter maximam potentiam, ut Diabolus. Vel propter nimiam indulgentiam, ut venter.

Secundo, ex falsa hominum sententia Ido-la appellantur Dii.

Ap-

tatem. Apparet igitur, quod Deus sit unus, etiam nunc ostendendum, quod sit trinus personis. Lumine naturali Trinitas probari non

poteſt, ut docet *Thomas contra Scotum*. *Thom. paf.*
s. quod Vestigia tamen Trinitatis ex creaturis, 1. q. 3. 2.
lumen præſertim ex tribus animæ facultatibus, in-
ovab. tellectu, memoria, & voluntate, affert Lum-
num. bardus. 1. Sent. Dist. 3. Sed hæc tantum pa-
norunt cognitionem confusam, non distin-
non tam. Deus est trinus, sed non triplex, est
trinus enim simplicissimè existens: & nos adhi-
entis bēmus Trinitatis vocabulum, non quia scri-
tan. pura dicit, sed quia non contradicit. Et ha-
bitur in scripturis quoad rem, licet non
u. quoad vocem, implicitè, licet non explici-
tan. tè. Et licet scripturam verbis convenienti-
nisi bus interpretari, præcipuo propter fraudes
hæreticorum sub verbis scripturæ suas hæ-
ssa- reis ferè occultantium.

ssi. Quod sint tres personæ multis sacræ
paginae in locis habetur, & clarissimè, Mat.
3. 16. Pater clamat, hic est filius meus dile-
citus, filius baptizatur, & Spiritus sanctus
descendit specie columbæ. 1. Job. 5. 7. Tres
sunt qui testimonium perhibent in cœlo.
Pater est à ſeipſo, Filius à Patre ab æterno
genitus, Spiritus sanctus ab utroq; proce-
dit. Pater est aliud à filio, sed non aliud, &
ſic de reliquis. At in hac re melior est fide-
lis ignorantia, quam temeraria scientia.
Concludo itaq; cum Roberto Holcot apud *Q. u. 8. 10*
nos

Lomb. 1. c.
sent. dist. 3.

8 CLAVIS FIDEI.

nos Oxonienses celeberrimo quondam stu-
Professore: quemadmodum refert Gabrielex
Biel. Hæc ille modestè:

Quæst. 10

Dignè loqui de personis

Determ. 1.

Vim transcendit rationis,

sent. dist.

Excedit ingensia.

13. quæst. 11.

Quid sit nasci, quid processus,

Me nescire sum professus.

Obs.

Dicet forsan aliquis: Quod una essen-
tia non sunt tres personæ. At verum hoc
tantum de essentia finita. Deinde, quod ubi
sunt tria & unum, ibi sunt quatuor, & in
Deo sunt tres personæ, & una essentia. At-
tamen non sunt realiter distincta. Sed ob-
jicietur, quod eorum essentiaz sunt distin-
ctæ, quorum operationes sunt distinctæ.
Respondetur, quod hoc solum affirmam-
dum est de personis essentiam finitam ha-
bentibus.

Rational.
D. v. n. in
orat. Do-
min.

Prima verò Trinitatis persona appellatur Pater. Patris nomen sumitur persona-
liter oppositum filio, & nonaunquam essen-
tialiter, collatum cum creaturis, pro tota es-
sentiæ Divina.

Prima persona vocatur pater, vel respe-
ctu Christi, vel respectu nostri. Vel quem-
admodum ostendit Durandus, est pater
omnium generaliter, pater Christi singula-
riter: & pater electorum specialiter.

Credo in Deum, non tantum ad patrem
refertur, sed etiam ad filium & Spiritum san-
ctum

lamatum: Et pater diciter omnipotens, non
rie exclusis aliis personis.

Omnipotens est Deus, quia omnia potest
facere, quæ vult, omnia, quæ non implicant
contradictionem, quæ non repugnant ejus
naturæ: & quia omnia sine difficultate, vel
solo nutu, agit, quia solus habet potestatem
omnia faciendi: & quia est autor omnis po-
tentiaæ creatæ.

hoc Si dicatur, quod Deus non potest mori,
abi peccare, mentiri. Respondendum, quod po-
test Deus, quæ sunt potentiaæ, non impoten-
tiæ, pugnaret hoc cum ejus perfectione. Et
si dicatur, quod non potest contradictoria.
Respondendum, quod hoc pugnaret cum e-
jus immutabilitate,

Argutias pertranseo. Hoc præcipuum
est, cum Deus sit omnipotens: qui timet
Deum, non habet quod timeat ulterius; & si
Dominus nobiscum, quis contra nos?

Sequitur in Symbolo, quod Deus sit cre-
ator cœli & terræ, hoc est, totius mundi.
Creatio est rei alicujus ex nihilo productio,
estq; vel immediata, primæ massæ, vel medi-
ata, rerum ex illa massa productarum. Hæc
vis creandi est solius Dei, non competit cre-
aturis: quia creatura non potest dare sim-
pliciter esse, nec potest esse instrumentum
creationis: quia nihil disponitur, quod præ-
existat: ut docet Thomas de modo emanationis rerum à primo principio, par. I. quest.

Ob.

Sol.

45. art. 5. Et certè egregiè admodum *Sua* rez in disputationibus Metaphysicis, & *Pest* erius de naturali Philosophia, hanc reper probant. Mundum à Deo creatum esse dacio monstrari potest ex scriptura, atq; etiam rationibus Physicis: non enim est progressum causarum, & effectuum infinitus in natura & mundus est effectus primus & præstantissimus; ergo à causa primâ, & præstantissimâ. Errant itaq; Philosophi, qui ve mundi æternitatem cum *Aristotele* somniūbant, vel materiam increatam cum *Platone* præmittunt, vel atomos & concursum fortuitum, cum *Democrito*, *Leucippo*, *Epicuro* inducunt. Errat *Hermogenes*, qui materiam Deo coæternam affirmabat, & Stoici, qui eò duo principia fingeant.

Ob.

At objiciunt Philosophi: si mundus non est æternus, non semper gubernavit illum Deus: proinde fuit aliquando otiosus. Respondeatur, non ideo fuisse otiosum. Sed cùlquid ergo fecit? Dicendum, quòd elegit nos in Christo ante jacta mundi fundamenta. *Eph. 1.4.* vel ut *S. Augustinus* respondit, in j --fabricavit Tartara, dixit,

His, quos scrutari talia mente juvat.

At omne ortum interit, mundus non interit: ergo. Distingue orta per naturalem generationem, & orta per creationem, tamen illa, quam ista, Deus vel conservare, vel in nihil redigere potest. Iterum tamen dicetur, quòd

Sed quod Dominus & gubernator actu, felicior
Post eo, qui est potentia talis: ergo, aut sem-
reper exitit mundus, aut per creationem fe-
dator factus est Deus.

ura Respondendum, quod Deo, ut perfectis-
simo, & felicissimo in se, nihil ex creaturis
ur accedere potest.

Mundus creatus est a Deo patre, per fili-
um, & spiritum sanctum.

ve Omnia creata sunt ex nihilo, non ex Dei
ni substantia, non ex praexistenti materia.

Sed ex nihilo nihil fit.

Ob:

Hoc verum est Physicè, & ab hominibus.

Sol:

At homo non est creatus ex nihilo.

Verum est respectu materiæ proximæ,
quid non respectu materiæ primæ.

Omnia sapientissime, & optimè creata sunt.

At dicit Propheta: Non est malum in ci-
vitate, quod non fecit Deus. Am. 3.6. Hoc

intelligendum de malo pœnæ, non malo
culpa.

Prætereà, creatus est mundus, non subito,

sed sex dierum spatio. In principio Gen. 1.

in principio universitatis rerum, sic *Basilius*
& *Ambrosius*. Ante omnia creata, inquit *Hom. 1.*

Augustinus. Et creatus fuit propter Dei
gloriam, & hominum utilitatem.

Sub creatione continetur Dei providen-
tia. Deus adhuc operatur conservando, li-
cet non creando.

Sicut nihil factum est, nisi per essentiam
creaticem,

Ob:

Sol:

Hexam. 1.

1. de Gen.

ad literam

c. 1.

45. art. 5. Et certè egregiè admodum *Suarez* in disputationibus Metaphysicis, & *Petrinus* de naturali Philosophia, hanc rem probant. Mundum à Deo creatum esse demonstrari potest ex scriptura, atq; etiam rationibus Physicis: non enim est progressus causarum, & effectuum infinitus in natura, & mundus est effectus primus & præstantissimus; ergo à causa primâ, & præstantissimâ. Errant itaq; Philosophi, qui vel mundi æternitatem cum *Aristotele* somniant, vel materiam increatam cum *Platone* præmittunt, vel atomos & concursum fortuitum, cum *Democrito*, *Leucippo*, *Epicuro* inducunt. Errat *Hermogenes*, qui materiam Deo coæternam affirmabat, & *Stoici*, qui duo principia fingeant.

Ob.

At objiciunt Philosophi: si mundus non est æternus, non semper gubernavit illum Deus: proinde fuit aliquando otiosus. Respondetur, non ideo fuisse otiosum. Sed quid ergo fecit? Dicendum, quod elegit nos in Christo ante jacta mundi fundamenta. *Eph. 1.4.* vel ut *S. Augustinus* respondit,

— fabricavit Tartara, dixit,

His, quos scrutari talia mente juvat.

At omne ortum interit, mundus non interit: ergo. Distingue orta per naturalem generationem, & orta per creationem, tam illa, quam ista, Deus vel conservare, vel in nihilum redigere potest. Iterum tamen dicetur,

quod

quod Dominus & gubernator actu, felicior est eo, qui est potentia talis: ergo, aut semper extitit mundus, aut per creationem felicior factus est Deus.

Respondendum, quod Deo, ut perfectissimo, & felicissimo in se, nihil ex creaturis accedere potest.

Mundus creatus est a Deo patre, per filium, & spiritum sanctum.

Omnia creata sunt ex nihilo, non ex Dei substantia, non ex praexistenti materia.

Sed ex nihilo nihil fit.

Ob:

Sol:

Hoc verum est Physicè, & ab hominibus.

At homo non est creatus ex nihilo.

Verum est respectu materiæ proximæ, sed non respectu materiæ primæ.

Omnia sapientissime, & optimè creata sunt.

At dicit Propheta: Non est malum in civitate, quod non fecit Deus. Am. 3.6. Hoc intelligendum de malo pœnæ, non malo culpæ.

Præterea, creatus est mundus, non subito, sed sex dierum spatio. In principio Gen. 1. in principio universitatis rerum, sic *Basilius* & *Ambrosius*. Ante omnia creata, inquit *Augustinus*. Et creatus fuit propter Dei gloriæ, & hominum utilitatem.

Ob:

Sol:

Sub creatione continetur Dei providentia. Deus adhuc operatur conservando, licet non creando.

Hom. 1.

Hexam. 1.

1. de Gen.

ad litteram

c. I.

Sicut nihil factum est, nisi per essentiam creatricem,

13. CLAVIS FIDEI:

In Monol. creatricem, ita nihil viget, nisi per ejusdem potentiam servatricem, ut loquitur *Ant. D. Tom. 3.* *selmus.*

Providentia autem est Dei actio, quâ res tè universas in sui nominis gloriam, & bonorum salutem, liberè, sapienter, potenter, ac benè conservat & gubernat.

1. Offic. c. Est Dei actio, non enim est otiosa intuitio, sed efficax rerum administratio. Versatur autem circa res universas, minutissimæ providentiae Dei subjiciuntur, passerculi, capilli, vermiculi. Deus totus oculus, quia omnia, imò abjectissima videt. Et optimè *ra-*

13. *dixit S: Ambrosius*, si non est injuria, & probrum Dei, minutissimas quasq: res fecisse, multò minùs probrum illius factas regere. Deus liberrimè agit. Deus non necessitati, sed necessitas Deo subjicitur. Errant Stoici, qui Deum ad fatalem causarum necessitatem alligant: Deus omnia agit sapienter, ad quosdam fines, contra Epicuræos, qui omnia fortunâ fieri autumant: *Catus* & fortuna voces sunt ineruditorum, testante

*Conc. 8. in
psal. 32.
Lib. 1. Re-
tr. c. 1.* *S: Basilio*, nihil fortuitò fit respectu Dei, sed respectu nostri: & agnoscit *S: Augustinus* se male fortunæ nomen in scriptis suis toties usurpatum fuisse: Deus agit potenter, nullâ vi impediri, nullâ lege vinciri, nullâ impotentiâ defatigari potest: Deus omnia agit benè, quia est optimus; ex pessimis bonum elicit, & malis bene utitur: Dei au-

tem

demarem providentia est vel universalis, vel particularis. Illud Apostoli. I. Cor. 9. 9. Num & Deo de bobus cura est? non dicitur absolu-
restè, sed comparatè quod non parem habeat
Deus erga iumenta & homines curam, ma-
, ac for cura est erga homines.

Nec obstat, quod multa tam confusa sint.
Confusa enim reguntur à Deo, sed non con-
fusa; sed quatenus in confusione est aliquis
ordo. Neq; etiam obstat tempestatum in-
uli, constantia, nam nix, grando, glacies, faciunt
via voluntatem ejus. Dei opera nos decet mi-
mari, non rimari. Nec obstant monstra &
& factus naturales. Sunt hæc παρεγάστις na-
turæ, secundùm Aristotelem. 4. de gene-
ratione animalium, c. 4. Non deficiunt ab
ordine causæ universalis, sed particularis.
Vel secundùm Thomam deficiunt à fine ulti-
mo, qui est perfectio generati, non à fine
proximo, operatur enim natura, aliquid ad
minus formando.

Ob.
Sol.

Et si aliquis loquatur de peccatis. Dicen-
dum est, quod peccata non sunt actiones,
sed accidunt actionibus, quæ per se bonæ
sunt, & à Deo. At inquiet aliquis, peccata
fiunt Dei providentiâ. Verum est provi-
dentiâ Dei permittente, determinante, ad
optimos fines dirigente, non vero efficien-
te. Confundantur, qui Deum malorum au-
torem arbitrantur: hoc votum est Damas-
ceni, lib. 4. de Orthodoxa fide, c. 20. Et si

dicatur, quod idem opus malum, & Deo, & peccanti tribuitur: ut venditio *Josephi*, vel crucifixio Christi. Respondendum, quod hoc sit diverso respectu; peccanti tribuitur, quatenus est malum opus; sed Deo quatenus bonum est. Huc facit commune illud simile equitis equitantis equum claudum, claudicatio non est ab equite, sed ab equo ipso fratres *Josephi* ipsum vendiderunt ex malitia. Deus hoc permisit ex misericordia, ne interficeretur, propter suam gloriam & in maximum servi sui commodum. Judæi Christum cruciferunt ex malevolentia, Deus pater hoc permisit, ex summa suâ erga homines benevolentia. Judas Christū tradidit ex cupiditate, pater cœlestis excharitate.

Errant, qui asserunt Deum inclinare & impellere voluntatem impiorum ad gravia peccata; in utero matris hominem cum perversitate ingenii, & peccandi necessitate condidisse; vel *Esavum* in hoc creasse, ut impiè viveret, vel movere latronem, ad occidendum innocentem, & imparatum ad mortem. Certissimum hoc est, quod iniqitatem Deus non approbat, nec efficit: providentia tamen ejus subjacent omnia, omnes creaturæ, rationales, vel irrationales, omnes eventus, boni vel mali. Præcipuum verò electorum suorum curam habet. Providentia ejus respectu illorū est maximè specialis. Benè itaq; agamus, simus patientes in adversis,

adversis, grati in secundis, speremus in futurum. Deus etenim noster est omnipotens, bonus & verax.

Hucusq; de prima symboli parte, Sequitur secunda, quæ est de fide in Christum, his verbis: *Et in Jesum Christum, filium ejus unicum, Dominum nostrum, &c.*

Secunda persona est Deus verus, non homo merus; aliter non esset objectum fidei. Appellatur Jesus, hebraicè יְהוָה vel יְהוָה' hoc est, Salvator, quia salvat populum suum,

Ieschuah.
Iehoschua.
ab.

Mat. 1. 21. Hoc nomen Jesus est mel in ore, melos in aure, jubilus in corde. Alii hoc nomen habuerunt, *Iosua* dux, & *Iosua* Pontifex: Illi tamen hominum impositione, Jesus angelicâ denunciatione. Illi salvatores typice & figurâ; Jesus autem verè, & suâ natu- râ. Illi contulerunt bona corporalia, Jesus etiam spiritualia. Illi ministri, hic magister. Jesus salvator κατ' ἔξοχω, salvat solus, exclusus creaturis. Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo salventur: *Act: 4. 12.* Salvat à malo culpæ: salvat à malo poenæ: Sublatâ causâ tollitur effectus: gaudet itaq; unaquæq; fidelis anima, & dicat: O Jesu esto mihi Jesus.

Secundò Mediator noster vocatur *Xeisōs*, unctus à *χείω*, ungo, Hebraicè verò dicitur יְהוָה. Eodem sensu dicitur, quòd habuit nomen hebraicum, *Ieschuah*; quia futurus erat salvator *Iudaorum*, & nomen græcum *Maschiach*

xeist̄, quia Græcorum, & gentium reliqua-
rum: Quia enim Græci à tempore *Alex-
andri Magni* gentibus ferè omnibus domi-
nabantur, & linguam cum imperio propa-
gabant, hinc Gentiles omnes vulgo Græci

Epiſ. 200. vocabantur, inquit *S. Augustinus*: Ut Pro-
phetæ, Sacerdotes, Reges, oleo ungi sole-
bant; ita & Christus unctus est, licet non ra-
tione signi externè; & ceremonialiter, ta-
men ratione signati, internè & realiter. Un-
ctus fuit, quia ad officium mediatorium or-
dinatus, & quia ad hoc officium obeundum
donis ornatus. Donorum collatio erat quo-
ad naturam humanam, ad officium ordina-
tio, quoad utramq; naturam. Unctus erat
Christus in Prophetam & Doctorem, qui
voluntatem patris patefaceret: in Pontifi-
cem & Sacerdotem, qui sacrificio corporis
nos redimeret, & semper pro nobis interce-
deret: in regem, qui verbo & spiritu nos
gubernaret. Officium nostrum hoc est: ut in
odore unguentorum ejus curramus post il-
lum. Trahe tu nos, Domine Jesu, & post te
curremus.

A Christo nos Christiani, & hoc primūm
'Antiochiæ nominati fuimus: *Act: 11. 26.*
De plenitudine ejus omnes accepimus, &
fecit nos reges, & sacerdotes Deo patri. Re-
ges sumus, ut contra peccatum, Satanam,
mundū, imo contra nosmetipſos pugnemus.
— fortior est, quise, quam qui fortissima
vincit:

vincit. Sacerdotes sumus, ut sacrificemus Deo sacrificium laudis, orationis, contritionis, eleemosynæ, iustitiae, ac deniq; in omnibus vita Christianæ.

Prophetæ sumus, ut Deum cognoscamus, & cognitum verè profiteamur: ut Christiani simus, non solum ratione externæ professionis; sed etiam ratione internæ communionis, ut membra Ecclesiae simus, non solum apparentiâ, sed etiam reipsâ existentiâ: At nunc de reliquis mediatoris nostri titulis: proximè appellatur filius Dei.

Filius ejus erat secundùm divinam natu-
ram, lumen de lumine, numen de numine.
Et secundùm humanam naturam modo
communi, respectu creationis, modo speci-
ali, respectu conceptionis. Filius est unige-
nitus, non enim habet fratres secundùm ge-
nerationem aeternam, neq; secundùm con-
ceptionem extraordinariam: electi tamen
dicuntur Christi fratres, propter patris ad-
optionem, propter humanitatis similitudi-
nem, propter fraternalm charitatem, & pro-
pter aliqualem cum Christo cōformitatem.

Prætereà Mediator noster vocatur Do-
minus. Dominus titulus erat Imperatorum, *Dio. c. 55.*
adeò sublimis, ut *Cæsar Augustus*, *Dione* *Tert. Apol.*
& *Tertulliano* testibus, illum recusârit, quasi *c. 34.*
tanto nomine indignus. Videtur, quod faci-
ebat hoc divino instinctu, ut gloriosus ille
titulus intactus maneret uni Dei filio,

regi regum, & Domino Dominantium, mox
in orbem adventuro. Jam verò Turcæ vo-
cant suum imperatorem, magnum Domi-
num, & Tartari, Persæ, aliiq; orientales, Sul-
tanum, id est, Dominum.

Iesus est Dominus noster, jure creationis,
quoniam in ipso condita sunt universa. *Col.*
1.16. Jure redemptionis per sanguinem ejus
Col. 1.14. Jure principalitatis, est enim cas-
put omnis principatus & potestatis. *Col. 2.*
10.

Jure conservationis ad salutem, dat enim
ovibus suis vitam æternam. *Ioh. 10. 28.*

Jure paternæ constitutionis, quia pater
omnia subjecit pedibus ejus, & ipsum dedit
caput supra omnem Ecclesiam, *Eph. 1. 22.*
fecit ipsum hæredem universorum, *Heb. 1. 2.*

Dominium itaq; hoc, non solum ad nos
extenditur, sed etiam ad omnes creaturas,

Cum itaq; Christus sit omnium nostrum
Dominus, humiles esse debemus, & mites
erga nos invicem; conservi enim sumus,
Domini, quod justum est & æquum, servis
præstate, scientes quod & vos Dominum
habetis in cœlo, inquit S. *Paulus ad Colof-*
senses, c. 4. v. 1. Et quia Christus est Domi-
nus, illi soli adhæreamus, aliter plurimos
Dominos habebimus alienos, quibus inser-
vire miserrimum erit. Verissimè dixit S.
Ambrosius, O quot Dominos habet, qui u-
num non habet? tot Dominos habet, quot
peccata,

nox peccata. imò sancte pater, tot Dominas habet, quot cupiditates, & certè, te judice, furiosa Domina libido est. Nos igitur soli Domino Iesu serviamus. Et si generosi simus Christiani, alterius Dominium non admittemus. Equus enim, ut loquitur *Thom. Aquinas*, si generosus est, non alium, quam proprium herum, admittit sessorem, & ad ejus solius nutum movetur.

Hactenus de titulis mediatoris: describitur ulterius, quoad gradus exinanitionis, & quoad gradus exaltationis.

Primò, Christus seipsum exinanivit. Verbum caro factum est. *Io. 1.14.* filius Dei fit filius hominis, ut filius hominis fiat filius Dei, Jam est, qui erat, & quod est, non erat, inquit *S. Hilarius*. Mediator noster fit Deus & homo, ut Deum & homines sejunctos iterum conjungeret.

De Trinit.
lib. 10.

Ob.
Sol.

Et si dicatur, quod caro Christi, non potuit carni nostræ uniri, quia caro nostra peccatrix est. Respondendum, quod ab accidente ad substantiam non valeat consequentia.

Si dicatur, quod Deo nil potest accedere. Dicendum, quod verum est quoad perfectionem, non quoad unionem. Quod humana natura non potest ad Deum accedere, Verum est, nisi Deus assumat. Quod ignominiosum est Deo esse creaturam. Ignominiosum est mutari in creaturam, non vero

Ob.
Sol.

uniri cum illa, sine mutatione essentia.

Sed licet in Christo sint duæ naturæ, una tantum est persona. Licet Deus sit, & homo, non duo tamen, sed unus est Christus, ut *S. Athanasius* in symbolo suo profitetur. Humana Christi natura non constituit personam, quia non subsistit per se, sed sustentatur in & à *λόγῳ*.

Ob.

Sol.

Si objiciatur, quod Deus & homo sint duæ personæ. Respondendum, quod verum est, si non uniantur.

Si dicatur, quod mortuus & perpetuò vivens, non sunt idem. Verum est, quod non sunt idem, secundum idem: Christus autem sic fuit secundum diversas naturas.

Si queratur, quomodo incarnatio attribuatur filio? Sciendum, quod incarnatio inchoativè est opus totius Trinitatis, terminativè verò solius filii. Ille naturam assumpsit, quam pater, in ipso, per spiritum sanctum, ex Virgine formavit. Nexus substantialis etsi ab omnibus personis productus, formaliter tamen non connectebat naturam humanam cum aliâ, quam cum persona filii: ut fuse *Suarez* & alii Theologi in 3. part. *D. Thome*. Atq; duarum naturarum unio facta fuit hypostaticè, sive personaliter: non physicè, ut forma unitur materia; nec spiritualiter, ut electi inter se, & cum Deo; nec per assistentiam, ut nauta navi; nec relativè, ut amicus amico; nec mysticè, ut

ut in Sacramento; duæ naturæ unitæ fuerunt inconfusæ, inconvertibiliter, indivulſe, inseparabiliter. Inconfusæ, manentibus suis cuique naturæ proprietatibus; nonnunquam tamen personæ ab alterutra natura denominatae, in concreto, per communicationem idiomatum tribuuntur proprietates alterius naturæ: ut Deus suo sanguine Ecclesiam acquisivit. *A&T. 20. 28.* Dominus gloriæ crucifixus. *1 Cor. 2. 8.* hoc est, secundum naturam humanam. Filius hominis dicitur esse in cœlo, *Job. 1. 13.* hoc est, secundum naturam divinam. Locutio hæc debet esse in concreto, non in abstracto. non sequitur, Deus est passus, ergo Deitas est passa.

Secundò, naturæ unitæ fuerunt inconvertibiliter, sine mutatione divinæ in humanam, aut humanæ in divinam.

Tertiò, iudivulſe, sine divisione naturalium, tametsi non sine distinctione: non sunt duo Christi, sed unus.

Quartò, inseparabiliter: perpetuò manet hæc unio. In morte Christi anima separabatur a corpore, sed divina natura suo modo utrique mansit unita, soluta fuit unio naturalis, non personalis.

Hæc de incarnatione in genere. Sequuntur partes ejus, conceptio Christi, & nativitas.

Conceptus fuit ex spiritu Sancto: non ex Spiritu sancti essentiâ, sed ex efficientiâ,

Ex.

Ex, non denotat materiam, quasi Christus esset ex Spiritu Sancti substantia, fuit enim ex patribus secundum carnem, *Rom.9.5.*

Deus etiam immutabilis, & $\lambda\delta\gamma\omega$ carnem assumpsit, non est in illam mutatus: sed *Ex* causam efficientem significat, quia virtute & potentia Spiritu Sancti Christus conceptus est.

Conceptio de Spiritu Sancto dicit miraculosam carnis Christi formationem, absq; complexu viri: Deinde, ejusdem a peccato originis sanctificationem, & cum $\lambda\delta\gamma\omega$ hypostaticam unionem.

Statuitur corpus Christi simul & semel perfectum fuisse, non successivè, ut aliorum hominum corpora quadraginta dierum spatio; aliter non conceptus fuisse Christus homo, sed embrio. anima etiam rationalis fuit inspirata. Malè dixit *Apollinaris* animam Christi fuisse ejus divinitatem. Anima ejus tristis fuit, quod non competit divinitati, anima ejus in morte discessit à corpore; divinitas verò non recessit.

Conceptus fuit pro nobis, ecce amorem! quo conceptu nos hunc exprimemus?

Conceptus fuit à Spiritu Sancto, ecce prudentiam! ut a peccato foret immunis. Iugeamus nos propter impuram nostram conceptionem. Dicat unusquisque cum *David*, Ecce in iniquitatibus conceptus sum. *Psal.51.5.* pura ejus conceptio impuritatem

tem nostram teget, si posthac puritati stu-deamus.

Sic tuit conceptio, succedit nativitas.

Christus natus fuit, ut veritas humanæ naturæ significetur. Natus ex *Maria*, ut eum ex patribus esse, puta, *Davide & Abrahamo*, ex quibus fuit *Maria*, designetur. Natus ex *Maria* virgine, ne labo originali coinquaretur, & ut *Scriptura* impleretur: sic præ-dixit *Esaias*, ea:7. v.14. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium.

Nec de hac re tacuerunt *Sybillæ*, si modò vera sint quæ de illis scribuntur. Et sanè *Boëtius* de disciplina Scholastica mirum quid refert, scilicet in tumba *Platonis* reper-tam fuisse laminam auream, in qua scriptum fuit, *Credo in filium Dei nascitum de vir-gine*. Et tale quid de quodam refert *Nice-phorus*, quòd tempore *Constantini* ejusque matris *Irenæ* loculus lapideus subter ter-ram inventus fuerit cum hac inscriptione, *Messias nascetur ex Virgine, & ego credo in eum*.

Ex his omnibus emergit fidei confirma-tio, & firma consolatio, quòd salvator na-tus sit, & nobis natus. *Isai. 9.6.* cum dives esset, propter nos factus egenus. Nostri causâ fuit opprobrium hominū, & abjectio plebis; humilis fuit, quia nollet nos esse su-perbos; ex paupercula natus fuit, ut osten-deret, quòd divitiis & honore gloriandum non

non sit, atque ut nos infimâ conditione contentos esse doceret. Peperit virgo filium suum, & pannis involvit, exceptum prius virgineis ulnis, in quas Angeli recens natum deposuerant, ut conjicit Suarez. Pastor Israelis pastor bonus pastoribus fuit manifestatus. Angelus evangelizavit gaudium magnum, quod esset omni populo, quia natus erat salvator, Christus Dominus, in civitate David, & subito cum Angelo multitudo militiae cœlestis laudabant Deum. Jesus panis vitæ natus erat in Bethlehem domo panis. Natus fuit in stabulo, ut nos splendida palatia, non tantopere curaremus, & posteâ loco hujus stabuli constructa fuit à sancta Helena splendidissima Ecclesia in honorem virginis Deiparæ.

Beda de lo-
cū sanctis
Gralis.

Quod attinet ad modum partus, fuit certè mirabiliter singularis, & singulariter mirabilis. De hac re S. Augustinus egregiè admodum differit, sic inquiens: dicat mihi Judæus incredulus, quemadmodum virga arida, (scilicet Aaronis) fronduit & floruit, & nuces protulit, & ego dicam illi, quomodo virgo concepit & peperit. Sed profectò nec Judæus virginæ poterit explicare conceptum, nec ego virginis partum. Divina mysteria non intellectu discutienda, sed fide veneranda, inquit S. Gregorius. Credo itaq; ego, quod sat nobis est simpliciter credere, quod Christus natus sit ex Maria virgine.

Et

Et sanè piē tenendum est, quod alma redemptoris mater virgo semper mansit.

Virgo fuit partum post, in, & ante suum. Quod fūsē admodum ostendit *S. Hieronymus contra Helvidium*. Et locus ille, *Mat. 1. 25.* Non cognoscebat eam, scilicet *Joseph*, donec peperit filium suum primogenitum, designat quod non cognovit eam omnino. Simile habetur. *2 Sam. 6. versu* ultimo, ubi dicitur *Michol filiam Saulis* non habuisse filium, donec moreretur, hoc est, nunquam habuisse.

At quomodo Christus dicitur primogenitus, si non habuerit fratres. Respondendum, quod Christus sic dicitur, non quod post eum filius alius, Sed quod ante illum filius nullus.

Et ubi in Scripturis sermo habetur de Christi fratribus, ibi intelliguntur ejus consobrini & cognati: sic *Abraham* dixit ad *Lot*, nos fratres sumus, *Gen. 13.8.*

Hactenus de Christi nativitate, sequitur passio. *Passus est sub Pontio Pilato.* Tota Iesu vita passio fuit, passus est in circūcisiōne, in fuga ad *Ægyptum*, in jejunio quadraginta dierum, atque in Diaboli tentatione, passus est carentiam summæ felicitatis, passus est omnis generis mala, omnes humanas infirmitates; excepto peccato: passus est inopiam, injuriam, & sensum iræ Divinæ, licet sine desperatione; ac denique ipsam mortem

Ob.

Sol.

mortem passus est secundum naturam humana, tam animam, quam corpore. Docere Christum dolorem in carne, & in anima tristitiam veram, passionis tempore non sensisse, a veritate alienum est, & hereticum; ac si dicatur ipsum, non hominem verum, sed ejus tantum similitudinem, assumpsisse: Sic recte Magister 3. Sent. distinct. 14 Divina natura quiescebat, ut humana posset pati, sed sustinebat eum in doloribus, ut posset vincere. Causa movens Deum, ut filium passioni subjiceret, erat vel interna, vel externa. Interna, amor beneplaciti. Externa triplex: peccati miseria, unde misericordia; peccatum, unde justitia; & diaboli tyrannis, unde vindicta. finis, & fructus passionis Christi idem sunt diversa ratione; respectu Christi fines, respectu nostri, fructus: suntque duo, gloria divina, & salus nostra.

Judex sub quo Christus passus est, fuit *Pontius Pilatus*, totius Iudeæ pro *Tiberio* Imperatore gubernator: ut constaret Jesus verum fuisse Messiam, qui non venturus erat donec Sceptrum à *Juda* penitus ablatum foret, *Gen. 49. 10.* quod jam evenit Iudeam à Romanis devictam. Deinde, dicitur passus sub *Pilato*, ut veritas dicti Christi de seipso gentibus tradendo, manifesta fieret. *Mat. 20. 19.* Præterea, quia passiones ejus sub *Pilato* gravissimæ fuerunt. *Pilatus* Christum *quaerit*, id est, loris cæcidit, non propriis,

propriis, sed lictorum manibus, inquit S. Hieronymus. Mox toto corpore flagellis conscißum, spinis coronatum, purpureo paludamento, & arundineo sceptro ornatum, novo ludibrio, quasi personatum in theatro, miseriæ regem populo spectandum exhibet Pilatus, & dicit, Ecce homo. His verbis voluisset Iudeos ad misericordiam movere. Illi vero, ô durum hominum genus! immisericorditer Christum tractarunt. Barrabam insignem flagitiis à supplicio liberandum delegerunt, innocentissimum Iesum ad pœnas depositum. Potuisset Pilatus ipsis refragari, sed noluit: reluctante conscientiâ Jesum in manus inimicorum tradidit. Quintam uxor Pilati, quam *Lucius Dexter In Chron.* *Claudivam Proculam* vocat apud maritum *10. Ad Chr. 34.* instat, ut nihil acerbius in Christum statuat: sed acrius pungebant illum minæ Iudeorum, quam uxoris consilium. Fortasse temniavit uxor Pilatum plagis prosecutum iri, quod posteà contigit, illo, in Viennam Galliæ exulatum, misso: ut Iosephus, Ado, & alii descripunt, & legimus posteà ex desperatione sibi ipsi manus intulisse.

Deinde, Christus passus est sub Pilato, jude ordinario, ut nos a severo Dei judicio absolveret. Denique, ut innocentia ejus demonstraretur: Pilatus enim illi testimonium perhibuit, quod nullam in eo invenit mortis causam, *Io. 18. 38.* Ideò examinari illum

illum voluit Deus, & sic à consequenti perspicuum fuit, Christum non pro suis, sed pro nostris peccatis ad mortem traditum fuisse.

Ob: Contra hanc Christi sub *Pilato* passionem objicitur, quod ille erat occisus ab origine mundi. *Apoc. 13. 8.* quomodo ergo sub *Pilato*?

Sol: Dicendum, quod Christus occisus erat ab origine mundi, destinatione, electione, virtute, efficaciâ, acceptatione, sed non executione. Occisus fuit ab initio in mente divina, passione idæli, sub *Pilato* vero passione reali.

Ob: Sed absolvi à reatu videtur *Pilatus*, quia nil fecit, nisi quod Deus decrevit fieri. *Act. 4. 28.*

Sol: Dicendum, quod Deus non prædestinavit odium Iudæorum erga Christum: sed præcognoscens illud, constituit ea bene uti, & ex præcognitione malic consilium de genere humano per mortem Christi redimendo ordinavit. *Actio* displicuit, passio grata fuit.

Facinus Iudæorum & Pilati displicuit extremè Deo, sed Christi passio, & inde resultatura hominum redemptio, admodum grata fuit, & ab æterno decreta, & prædefinita. Ita *S. Prosper*, atque alii Doctores. Ex *objeta Gallorum*, quibus patet, quomodo scelerati consilium *resp. 13.* Dei exequantur, et si nil tale cogitantes, nec tamen à culpâ eximantur.

Dicit

Dicet aliquis, quod oportuit Christum pati; videtur itaque, quod Pilatus, & Iudæi non peccarunt. Oportuit sanè ex hypothesi, necessitate ex voluntario moriendi decreto derivatā: Jesus enim passus est, quia voluit, aliter potuisset hostiles manus effugere.

Undivisisti, quod Christus passus est, & sub quo. Sequitur in Symbolo, quod Crucifixus fuit. Dixerunt Iudæi, tam populus, quam princeps crucifigatur, Matt. 27.23.

Præ omni supplicio urgent crucem, in qua summa erat pœnæ atrocitas, diuturnitas, ignominia, vivus exponebatur omnium inspectioni & ludibrio: & imaledictus erat qui penderet in ligno. *Den. 21.23.* Omne suspendii genus, non solum apud Iudæos, sed etiam apud Romanos, extreme erat infamie. testis est *Seneca Epist. 101. & Livius, lib. 14.* *Seneca ep. 101.* Atque hæc ratio fuisse videtur, quod qui suspenditur in altum, quodammodo judicetur indignus, qui terram pedibus premat: *Livius lib. 14.* atque ideo à terra eliminatur. Quare Christus ut se abjiceret, vilissimum hoc mortis genus subivit, & maledictionem pro nobis in se suscepit, testante Apostolo ad Galatas. c. 3.13.

Cur verò Deus præ aliis suppliciis, voluerit filium suum crucifigi, in causa fuit, inquit *Tertullianus*, ut qui per lignum viceerat, scilicet diabolus, æmulâ operatione, perlignum quoque vinceretur. Secundo, ut per-

peßione crudelissimi supplicii copiosam nobis pararet redemptionem, justitiae divinae largissimè satisfaciendo. sic alii, atque hinc summa provenit nobis consolatio. Tertiò, ut figuris & Prophetarum oraculis, quibus id præsignificatum fuerat, fieret serpens æneus in deserto exaltatus. *Num. 21. Job. 3. & sacrificia quæ in altum levabantur,*

*Ita S. Au- Lev. 7. erant Christi crucifigendi typi. Et
gust. lib. 16. sicut Isaac tulit ligna, quibus impositus fuit,*

*de Civit.
Des. c. 32.*

Gen. 32. sic & Christus lignum crucis. Una pars montis Moriæ erat extra Hierosolymam, in quo quam Isaac, tam Christum immolatum fuisse, docet S. Hieronymus ex traditione Iudeorum. Hæc pars dicta fuit postea mons Calvariae: à craniis damnatorum, qui illic morte plectebantur. Præterea eo quod Adami cranium, ut quidam censem, ibi inventum sit, quem sub cruce sepultum fuisse, Tertullianus, & multi ex antiquis opinabantur, aliquibus etiam afferentibus, sanguinem Christi in cruce suspensi in Calvariam Adæ defluxisse, ut ostenderetur, ipsum & posteros ejus in Christum credentes per Christi sanguinem salvandos fore: atq; hoc credebatur a piis, ut affirmat S. Cyprianus sermone de resurrectione. Sanctè pie satis, non novi, quam verè. In genere, à pretiosissimo Christi sanguine virtutem ad salutem efficacissimam derivari constat. Nos interea peccata, pro quibus Christus clavis erat

erat confosus, defleamus: atque ut Israelitæ æneum serpentem, sic nos fidei oculis intuemur Jesum, & sanabimur: pro viribus nostris crucifigamur mundo: hac de causâ totus nobis figatur in corde, qui totus pro nobis ficebatur in cruce.

Audivisti crucifixionem, audite mortem.

Agnus Dei expiravit in cruce, eodē tempore, quo agnus vespertinus, seu juge sacrificiū offerebatur in templo: nempè horâ nonâ apud Iudeos, quæ tertiæ nostræ pomeridianæ respondet. Mors Christi erat voluntaria, nemo fultulit animam ejus ab ipso, sed ille posuit eam à seipso, *Io. 10.18.* quod certè liquet ex clamore ipsius valido in cruce cum cæteri moribundi loquela amittant, & in gutture tantum sibilent. Non sine ratione admirabundus Centurio dixit: hic est filius Dei. *Matt. 27.54.* Idem arguit inclinatio capitis, cùm alii homines priùs expirent, quam caput inclinent. Et quia mors Christi erat voluntaria, ideo meritoria; aliter inobedientiam nostram non luisset. Secundo, erat mors innocens, quod comprobat tota historia, & hostium confessio. Tertiò, erat mors pretiosa, dignitas ejus ex dignitate personæ, & sic æquipollens morti æternæ.

Oportuit Christū mori propter Dei justitiā. Peccatū læsio summi boni, ideo expiandum summo supplicio: sponsori igitur nostro mors fuit degustanda, propter Dei veritatem,

ritatem, qui dixerat de fructu arboris vētitæ,
quo die de ea comedēris, morte morieris:
Gen. 2. 17.

Oportuit Christum mori propter vati-
ciniorum adimpletionem, & propter ipsius
Christi de morte sua prædictionē: *Io. 12. 33.*

Propter Testamenti gratiæ confirmatio-
nem, quod morte filii Dei perficiendum
erat: *Heb. 9. 16.*

Ex morte Christi, tanquam ex fonte fluit
redemptio nostra, hinc primariō est justifi-
catio: *Rom. 8. 34.* hinc regeneratio, sive re-
stauratio naturæ corruptæ, vetus noster ho-
mo vi mortis Christi interimitur, & sancti-
ficatio impetratur: mors Christi labefactat
peccatum originale Christiani, & licet mors
Christi sit prēterita, adhuc tamen mortificat
peccata nostra: quia virtus illius perpetuō
durat. Si modō veram hanc panaceam cœ-
lestis archiatri pectoribus nostris applice-
mus. Nos itaq; cum Apostolo tripudiemus,
& dicamus: ubi est, O mors, stimulus tuus,
1 Cor. 15. 55.

Mors mortis morti mortem, mors, morte
redemit. Suscepit Iesus mortis servitutem,
ut nobis tribueret vitæ æternæ libertatem.
Ad ipsum pervenit vera mors, ut ad nos
perveniret vera vita, inquit S. *Ambrosius.*

At si Christus pro nobis mortuus sit, cur
& nobis moriendum? Respondeatur, quod
hoc nihil obstat. Mors enim nostra non est

pro

pro peccatis satisfactio, sed de peccatorum reliquiis nobis inhærentibus admonitio: ab iisdem repurgatio, & in vitam æternam traductio. Sanctitas redemptionis nostræ est finis, ne voluptatibus indulgeamus. Pro peccatis dulcissimus Iesus mori dignatus est, & amoris hujus ineffabilis gratiæ, nos mori potius quam in peccatum ruere eligamus. At, pro dolor! piissime Iesu, quam pauci mortales pro doloribus mortis tuæ ita dolore afficiuntur, ut vitæ Sanctimoniam & pietatem colant?

Christus pro fratribus, imo pro inimicis animam depositus: sic & nos etiam alios, si res ita postulaverit, diligamus, quod urget sanctissimus Apostolus *Ioannes*, *1 epist. cap. 3. v. 16.* Dilectio hæc exoptari, at à nimis duro hominum genere, vix expectari potest. Denique mors fidelibus nil nisi larva; fideles igitur simus usque ad mortem, & ne mori timeamus.

*Hucusq; de morte Christi, sequitur sepul-
tura. Mortuorum corpora decenter sepeli-
enda. Inhumani æstimati sunt, qui hoc
neglexerunt. Inter hos fuerunt Lothophagi,
qui corpora amicorum in mare jacta-
bant. Sabæi, qui regum cadavera, inter ster-
quilinia projiciebant. Scythæ, qui honoris
gratiæ cadavera eorum quos diligebant, in-
ter epulas devorabant. Hircani, qui canibus,
aut feris ea objiciebant. Hi omnes execra-
biles.*

*Historicæ
& Geogra-
pbicæ pas-
sim.*

At mors Christi, licet ignominiosa, sepul-
tura tamen fuit valde honorifica. Viti pri-
marii eum sepelierunt. *Nicodemus* magnus
Juris-peritus, *Josephus*, civis *Hierosolymi-
tanus*. Qui discipuli prius erant operi, jam
vero, o magnam passionis virtutem, aper-
ti. Huius etiam operi plures fœminæ religi-
osæ & nobiles cooperatae sunt. Patet etiam
honor sepulturæ ex aliis circumstantiis: a-
bundantia aromatum corpus conditum. Et
Syndone pretiosæ involutum fuit. Christus
sepultus erat in sepulchro novo, exciso ex
petra, ne si aliis ibi sepultus fuisset, aliis re-
surrexisse diceretur: ut notant Patres. In se-
pulchro novo voluit sepeliri novus homo;
& in horto, ut corpus ibi seminaretur, & re-
surrectionis fructum ferret. In horto, ut
peccatum *Adami* commissum in horto ex-
piaretur. Ut nativitas ejus fuit ex intacto
Virginis thalamo, ita sepultura à nullo cor-
pore mortuo contaminari debuit. In se-
pulchro alieno voluit sepeliri, ut sicut in a-
lienno domicilio natus, ita in alieno mortuus
jaceret. Et noluit propriam habere sepul-
turam, qui non habuit propriam mortis cau-
sam. Sepulchrum Christi erat locus sum-
mae devotionis. S. *Hieronymus* loquens de
Paula dicit. Ingressa sepulchrum Domini
osculabatur lapidem, & ipsum corporis lo-
cum, in quo Christus jacuerat. Celeberrima
autem fuit ex toto orbe ad sepulchrum
gloriosum

gloriōsum hoc peregrinatio. Turca hostis infestissimus magnum ex visitatione loci lucrum colligit, atq; hujus rei causā, vel metu pœnæ, nondum illud evertit. Non credo nobis necessarium esse tam longam pertransire viam, possumus de hac re domi tuius meditari. Et licet solennis Lovanii, in memoriam Christi sepulturæ, instituatur processio, ubi Beata Virgo & alia mulieres cum dolore comitantes funus repræsentari solent, non dubitamus tamen quin pia mens possit hoc sine tali pompa peragere.

Sepultus fuit Christus, ut implerentur veteris Testamenti typi; nimirūm Jonæ, & aliorum. Sicut *Jonas* fuit in ventre ceti, tribus diebus, & tribus noctibus: sic de se prædictus Christus, *Mat. 12. 40*. Præterea sepultus fuit, ut constaret ipsum verè fuisse mortuum: atq; ut nos sciremus sepulchra nostra, per sepulturam Christi fuisse sanctificata, non amplius esse loca horrida, sed placida, in quibus requiescamus, quoad resuscitemur, cubicula atq; hinc sepulchreta vocantur *κοιμητέρια*.

Nos verò Christo per baptismum in mortem ejus consepulti, in novitate vitæ ambulare debemus, secundum Apostolum ad Romanos. c. 6. v. 4. alludit ad ritum baptismi per immersionem, corpus enim ejus, qui hoc modo baptizabatur, aquis quodammodo sepelitur. Atq; ter aquis im-

mergi solebant baptizati, allegoricā similitudine repräsentantes Christum mortuum, & triduo immeritum in sepulchrum. Tropologicè autem designabatur, quod sicut Christus morte corporali mortuus est huic mundo, ita & nos morte spirituali moriamur eidem mundo, ejusq; domino & regi, peccato, inquit *S. Chrysostomus*. atque hoc proposito sanctæ vitæ deinceps instituendæ, ut *Tertullianus* exponit, ne itaq; regnem peccatum in corpore nostro mortali, ut obediamus concupiscentiis ejus. Ne simus somno vinoq; sepulti, sed reputemus, quod mortui sumus peccato, & vivamus Deo per Dominum nostrum Iesum Christum.

Mors Christi explicata est, nunc ad descensum Christi ad inferos descendamus.

Infernus in scripturis accipitur multipli-citer: propriè, pro loco damnatorum, Metaphorice, pro summis doloribus, & angustiis infernalibus: Deinde pro sepulchro, & aliquando pro extrema ignominia. Hinc sententiarum de sensu hujus articuli divertia. Alii de sepultura interpretantur, at sic idem articulus esset bis positus, vel per obscuriorē declaratus, quod in tam perspicuo compendio factum verisimile non est. Non obstat, quod articulus hic in symbolo Niceno omissus; factum fortè fuit, quia in de-sceptationem nunquam venerat. Et *Eusebius*, qui Concilio interfuit, eundem tradit,

atq;

atq; S. Athanasius in Symbolo suo ab Ecclesia recepto, licet illa sepulturam omittit. Alii de cruciatibus infernalibus exponunt. Si intelligant, quod Christus cruciatus infernalibus æquales ante mortem sensit, hæc satis pia opinio, si, quod post mortem pœnas inferni realiter senserit, impia: antehac enim consummata fuerunt omnia. Si autem dicatur cum Durando, Christum descendisse ad inferos virtualiter, seu effectivè, hoc est, respectu fidelium inferos destruxisse: vel si dicatur cum aliis Christum ad extremum exinanitionis gradum descendisse: hæc sanè sententiæ nil falsi continent. At quidam descensum hunc ad animam Christi referunt. Sententiam hanc, quæ habetur in Catechismo Noelli, Ecclesia nostra videtur approbare: hoc sensu dicitur Christus descendisse ad inferos, ut se victorem diaboli, omniumq; hostium infernalium demonstraret, ut diabolis terrorem incuteret, & de iisdem potentissimè triumpharet. Multa de hac re multi. Sed articulum hunc non argutè & scrupulosè tractandum esse judico. Confessio nostra Anglicana sic statuit in articulo tertio. Quemadmodum Christus pro nobis mortuus est & sepultus, ita est etiam credendus ad inferos descendisse. Nihil hinc de modo descensus determinatur. Otiosa ingenia curiosis speculationibus hoc investigent, atq; hinc quod agant, nî fallor, invent

nient. Sufficiat nobis credere, Christum ad inferos descendisse, atq; omnia ad salutem nostram necessaria perfecisse: at quomodo? hoc posthac melius cognoscetur.

Non convenit adhuc inter Pontificios, qui inferni partes accuratè admodum describere ausi sunt, an Christus tantum in lymbum patrum descenderit: vel, an etiam in Purgatorium: Si ad Purgatorium, an aliquos ex speciali gratiâ liberaverit, ut conjicit *Thomas*. Vel an omnes liberaverit: ut *Bonaventura*, & *Gabriel*. Vel, an etiam in locum damnatorum descendenterit: sicut assertit *Bellarminus*. Fingunt illum descendisse, ut patres ex lymbo educeret: nostri vero dicunt, lymbum illum esse scripturæ planè incognitum, quod animæ piorum erant in manu Dei, non in inferno; quod patres viri meriti Christi, agni ab origine mundi materiali, redempti fuerunt, & non demum tali Christi descensu liberati.

Ob.

Nec obstat, quod Christus spiritibus in carcere prædicavit, i. Pet. 3. 19. Locus illa sic explicatur: Christus per spiritum, hoc est, divinitate suâ, protectus, hoc est, ab initio a patre missus ad Ecclesiam, prædicavit, non per se, sed per *Noachum*, spiritibus in carcere, hoc est, hominibus, quorum animæ nunc sunt in inferno, olim immorigeris, hoc est, ante diluvium, quum adhuc vivebant. Sed objicietur ex eodem Apostolo,

quod

Ob.

Sol.

quod mortuis prædicatum fuit Evangelium, *i. Pet. 4. 6.* Hic latet fallacia figuræ distinctionis: Evangelium prædicatum est mortuis, id est, iis, qui mortui erant, cum Petrus hæc scribebat: sed prædicabatur iis, cum adhuc viverent. Alii cum S. *Augustino*, de Gentibus spiritualiter ante conversionem mortuis, versiculum hunc interpretantur.

Sol.

Multa fateor ex patribus contra Protestantes afferuntur loca: nulla tamen est consequentia, aliqui patres hoc dicunt, ergo verum est.

Sciendum etiam est, patres Rhetoricè de efficacia descentiæ Christi ad inferos multa pronuntiassè, & verbis triumphalibus amplificassè: sàpè nimirùm illi Oratores Ecclesiasticos agunt, ideoq; lumina adhibent Rhetorica: non tantùm magistraliter docendi, sed etiam movendi causâ. Contendunt alii de hac re: tu verò, anima Christiana, fiduciam hanc habeas, satis tibi esse fiduciam habere, quod Christi descensus, tuus est ascensus in altum.

Et sic à gradibus exinanitionis, atq; à statu Christi intermedio quo nondum se vivum hominibus exhibuit, ad maxime perspicuas exaltationis Christi gradus transeamus: inter quos primò occurrit à mortuis resurreccio: Tertiâ die resurrexit à mortuis.

Dicitur Christus resurrexisse tertio die, non integrè impleto, sed inchoato: Item ob typum

typum *Ioia. Mat. 12. 40.* Videtur tamen, quod Christus non fuit tribus noctibus in sepulchro, ne quidem per partes, sed solâ nocte sabbati & Dominicæ. Notandum dies & noctes computari à mediâ nocte in aliam. Christus fuit in sepulchro parte diei, & noctis veneris, nocte etiam, & die Sabbathi: deniq; parte noctis Dominicæ: & parte diei, sive diluculi, quo resurrexit. Et sic Romani Judæis imperantes, dies & noctes computabant.

Christus resurrexit tertio die: non citius, ut constaret eum, esse verè mortuum: non tardiùs, quia noluit discipulos, & alios diutius à solatio detinere.

Resurrexit, ut per resurrectionem à mortuis se filium Dei potenter declararet. Efficacum hoc merè divinum se propriâ virtute vivificare, & potestatem hanc habuit filius Dei.

Ob. Nil obstat, quod pater dicitur filium excusitâsse. *Eph. 1. 20.* Hoc fit propter summam essentiæ unitatem: quæcunq; pater facit, eadem & filius simpliciter facit.

Sol. Resurrexit, ut pro peccatis nostris se satisfecisse, veramq; justitiam nobis acquisivisse, demonstraret. Nisi resurrexisset, adhuc essemus in peccato, omnis fides nostra esset inanis. *1. Cor. 15. 17.* Resurrexit propter suam & patris gloriam, propter personæ dignitatem, & potentiam. Propter officium

cium, debuit in æternum regnare, & pro nobis semper intercedere. Resurrexit propter nostram salutem, propter justificationem, propter regenerationem, propter nostram suscitationem, & glorificationem. Ut corpora nostra novissimo die resuscitaret; resurgentem capite, resurgentem membra: sicut Adam sibi suisq; mortem conciliavit, sic Christus vitam; facit dominus fideles gloriam suæ cohæredes, nos itaq; ad vitam gratiæ resurgamus: atq; in illa gratiæ vita perseveremus.

Objicitur, quod beneficia hæc à morte Christi profluunt. Respondetur, quod per mortem Christus ea est meritus: per resurrectionem verò declarantur, & applicantur. Dicetur, beneficia hæc data fuisse veteris Testamenti fidelibus. Respondendum, hoc factum fuisse respectu resurrectionis futuræ.

Sed dicetur, Impii quoq; resurgent. Resurgent sanè, sed ad judicium condemnationis, non abolitionis. Atq; hæc pauca è multis de Christi resurrectione, altius jam ascendamus, & ascensio succedat.

Iesus, ut sol meridiano tempore cœli culmen concedit. Ascendit ex monte Olivarum ad Bethaniam, & non solum in cœlum aérium, & stelliferum: sed & in cœlum Empyræum, in sedem beatorum. Ascendit secundum naturam humanam, At Iohann. 3.

Ob.

Sol.

Ob.
Sol.

v. 13. habetur, quod filius hominis jam erat in cœlo. Hoc vero dicitur per communica-
tionem idiomatum. Ibi tunc fuit secundum
divinitatem.

Sed qui descendit, ipse etiam ascendit, in-
quit Apostolus, ad *Eph. 4.10.* Non descen-
dit, ut homo, videtur itaque, quod neq; a-
scendit, ut homo. Attamen hic mutatur ge-
nus prædicationis, divinitas descendit, id
est, patefecit se in loco, ubi prius se non sic
pateficerat. Et sicut Jesus se in natura hu-
mana patefecit, sic & ascendit.

Ascendit quadragesimo à resurrectione
die, hoc spatio de regno suo discipulos eru-
dire voluit. Ascendit visibiliter, & locali-
ter: ascendit in cœlum.

Ob.
Sol.

Sed S. Paulus dicit ipsum ascendisse su-
pra omnes cœlos. *Eph. 4.10.* Hoc est, in-
quiunt aliqui, supra omnes cœlos stelliferos,
alii statuunt hoc non denotare loci sublimi-
tatem, sed divinæ Majestatis celsitudinem,
quoniam omnia sibi subjecta habet. Qui-
dam volunt Christum versari in spatio ina-
ni supra cœlum, & solis pedibus convexæ
superficiei cœli sumini insistere: ubi sancti
infra pedes ejus degunt. Sed huc non co-
gunt nos verba Apostoli. Supra omnes cœ-
los ascendisse dici potest, cum ad supre-
mum cœlum, & dignissimum in eo locum
ascendit: sicut super arborem, vel turrim
ascendisse dicimus, non solum eum, qui ver-
ticem

ticem transcendent, sed eum etiam, qui altiores ramos, vel gradus condescendit, etsi infra verticem hæreat.

Objicietur autem, quod Christus promisit se nobiscum futurum, usq; ad finem mundi. Sed intelligendum hoc est, de Christi deitate, de gratia, & potentia ejus spiritualiter, non de humanitate, & corporaliter. Ascendit Christus, primò, ut pro nobis intercederet: & licet intercessio Christi fuit ante ascensionem; ab hac tamen intercessione gloria dependebat. Fiebat prius valore sacrificii præstandi, nunc præstiti. Secundò, ascendit Iesus, tanquam aquila, ut nos, licet vermiculi, cum illo ascendere possemus. Adamus clauserat, Christus reclusit cœlum. Et quamvis *Enoch* & *Elias* ascenderunt ante Christum, non tamen sine virtute Christi. Ille verò virtute propriâ. Tertiò, Christus ascendit, ut daret Spiritum sanctum: & licet prius dabatur, tamen respectu ascensionis; & post illam copiosius.

Hucusque de Christi ascensione, sequitur ejusdem ad dextram Dei patris sessio.

Dextra tribuitur Deo per *avem patrem dextram*, & significat summam potentiam, & gloriam. Sedere ad dextram, phrasis desumpta est à consuetudine regum, qui quos honorant, negotiisve regni præficiunt, ad dextram collocant, suosque faciunt asseffores. Sic Christus dicitur sedisse ad dextram Dei Patris,

Ob.

Sol.

patris, quia pater eum post opus redempti-
onis nostræ in terra peractum summâ glo-
riâ supra omnes angelos & homines in cœ-
lo coronavit, eumq; Ecclesiæ caput & re-
gem declaravit, per quem immediatè omnia
in cœlo & terrâ gubernare, quemq; ab om-
nibus creaturis adorari velit, dixit Dominus
Domino meo, sede à dextris meis, inquit
Propheta, *Ps. 110.*

Est igitur sessio ad dextram Dei singula-
ris ac propria dignitas Christi ~~deus pater~~, in
officio suo exaltati, post ascensionem ei à
patre collata. Et consistit primò, in perfe-
ctione personæ, seu equalitate τὸς λογὸς cum
patre, quam quidem tunc non primò acce-
pit, sed tempore humilationis tectam ite-
rum manifestavit. Secundò, dignitas hæc
consistit in perfectione naturæ humanæ,
quæ depositis infirmitatibus supereminenti
donorum præcellentiâ, sapientiâ, & poten-
tiâ, ornata est. Tertiò, dignitas hæc consistit
in perfectione officii, quia Jesus constitu-
tus est caput Ecclesiæ. Hic verus Trismegi-
stus est rex, Propheta, Sacerdos. Et licet
priùs fuerit Ecclesiæ caput, non tamen se-
cundùm utramq; naturam, nec semper exal-
tatum.

Quartò dignitas Christi consistit in per-
fectione honoris, quia tanquam Dominus
omnium ab omnibus agnoscit, & celebrari
debet. Omnia subjecta sunt pedibus Christi.

sti gloriosæ victoriæ jure, & licet quædam sibi refragari videantur: sunt tamen pro arbitrio ejus coercenda.

Ob. Objicitur contra hanc Christi ad dextram Dei patris sessionem, quod S. Stephanus Iesum videt stantem à dextris Dei, *Act. 7.55.*

Sol. Dicendum, quod hoc gestu expressit promptitudinem, quā Christus suis præliantibus auxiliatur; sed cum dicitur Christus sedere ad dextram Dei, hoc gestu indicatur majestas Christi glorificati: utrumq; itaq; verum est diverso respectu. Præterea, sic argumentabitur quidam: Dextra Dei est ubiq; ; natura humana sedet ad dextram Dei; ergo est ubiq;. Dicendum, quod sunt quatuor termini, sicut in illo: Oceanus ambit terrarum orbem; urbs quædam sita est ad Oceanum: ergo urbs quædam ambit terrarum orbem. Nec unio etiam duarum rerum inseparabilium requirit, ut ubicunq; est una, ibi sit altera: sed solum, ut alicubi sint simul, & non distent. Hoc patet in anima & capite, quæ inseparabiliter unita sunt: & tamen non, ubicunq; est anima, ibi est caput, cum anima sit in pedibus, ubi caput non est. Sed in hac re supersedeamus, & bono animo simus: Christus sedet ad dextram Dei patris, intercedens pro nobis. Quantum, Deus bone! solatium? Nos itaq; Dominum Iesum amore summo complectamur, & voluntatem ejus faciamus: sic beati erimus, cum in judicium veniat: de quo in proximo articulo fit mentio.

Inde ventrus est ad judicandum vivos, & mortuos.

Vox inde locum, ex quo Judex venturus est, designat, nempe cælum. Inde veniet, quo discipuli ascendentem viderunt. *Act. 1.9.10.* Et licet judicij opus assignetur singulis personis, quoad decretum, consensum & autoritatem: exercitium tamen hujus actus visibilis, & executio committitur filio, quatenus est filius hominis.

Ob. Nil obstat locus, *Io. 5. 22.* Pater non judicat quemquam. *Sol.* Non judicat enim seorsim sine filio, sed per filium.

Nec obstat Christi sermo, *Io. 12. 47.* non veni ad judicandum. loquitur ibi de adventu primo in carnem, in quo non venit, ut mundum condempnaret, sed ut salvaret: non de secundo, qui est ad judicium, adventu.

Nec obstat, quod Apostoli duodecem tribus Israel, *Mat. 19. 28.* & sancti mundum dicuntur judicaturi, *i. Cor. 6. 7.* Hoc enim ab illis fiet aprobative, non authoritative.

Finis Christi adventus distributione subjectorum explicatur: ut judicet vivos & mortuos. hic omnes omnino homines, qui vel vivi, vel mortui dicuntur, respectu statutis, qui judicium praecedit. Vivi, quos extrema judicij dies vivos deprehendet, qui in momento à mortali conditione ad immortalem immutabuntur. Mortui, qui inde ab initio mundi ante diem novissimum vitâ defuncti, tandem tubâ archangeli excitabuntur, & ad tribunal Christi sistentur: ubi simul includuntur angeli, qui non servarunt originem suam, *Ind. 2.6.* ideoque judicio magni illius Dici vinculis æternis

est, scilicet ipsis sub caligine reservantur. 2. Pet. 2. 4.

Ob. Objicietur, quod Diabolus jam judicatus dicitur, Jo. 16. 11. & qui non credit, jam judicatus est. Io. 3. 8.

Sol. Respondendum, quod hoc sit secundum quid, nimirum, in verbo Dei, in suis ipsorum conscientiis, & quoad pœnæ inchoationem; sed postea judicabuntur, quoad judicii jam facti promulgationem, & manifestationem, quoad pœnæ exasperationem, quoad cruciatum, tam animæ, quam corporis consummationem.

Judicium ultimum instituetur, ut unusquisque referat, quæ in corpore suo fecerit, sive bonum, sive malum; atque ut iustitia dei celebretur. Cum Deus justus sit, necessarium est, ut bonis & piis sit perfectè bene: impiis & malis in æternum male: hoc ipsum in mundo non sit, ideo iustum est reddere iis, qui affligunt pios, afflictionem; & his qui tribulationem sentiunt requiem, in revelatione Jesu de cœlo, 2 Thess. 1. 7.

Quod judicium certò futurum sit contra Epicureos noviuntis, annum, mensem, diem, & horam, non novimus, imò nec Angeli sciunt, Mart. 13. 32. Errant Fanatici, qui vel ex enthuiaisticâ revelatione, vel Arithmeticis calculationibus, & prognosticis Astrologicis, judicii tempus, sed sine vero judicio, determinant. Nos interim in singulos dies & horarum momenta, ad Christi adventum nos præparemus: ne imparatos nos dies ille opprimat, provideamus. Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies; semper incognitus,

nitus, ut sit semper suspectus, semper itaque tuba illa terribilis, nostris perstrepant auribus, Surgite mortui, & venite ad judicium.

Fuit symboli pars secunda, de Deo filio. Sequitur tertia, de spiritu sancto. Credo in Spiritum Sanctum.

Credendum est, quod Spiritus Sanctus sit Deus, & quod sit tertia Trinitatis persona, equalis Patri, & filio in omni perfectione. Hoc constat ex sacris literis, & Ecclesiæ doctrinâ, quæ gloriam aequalis, patri, filio & Spiritui Sancto decantat.

Ob. Dicetur tamen, quod qui accepit ab alio, non est illi aequalis. Spiritus Sanctus verò accipit aliquid à Patre & filio: ergo. *Sol.* Verum hoc est de illo, qui accipit ab alio partem, in tempore, successivè, & per gratiam: at Spiritus Sanctus accipit à Patre & filio totam essentiam, ab aeterno, & per naturam.

Regeret alius, quod missus non est aequalis mittenti. *h*oc tamen non tenet, ubi missio est ex voluntario consensu.

Dicitur spiritus, quia est essentia spiritualis, & hoc per excellentiam, quia est supra omnes spiritus creatos.

Ob. Objicitur, patrem & filium esse eminentissimè spiritus, & sanctos. *Sol.* Ita sanè sunt absolute, & per naturam: hoc autem per appropriationem tribuitur Spiritui sancto, tanquam nota characteristicæ, & quia proprium ejus officium est fideles sanctificare. Spirat in corda nostra bonos motus, atque ipse spiratur à Patre & filio, tanquam

tu- tanquam ab uno principio : & hoc est, quod do-
 ub- gant Sancti Patres Orientales, cum dicunt quod
 Spiritus Sanctus procedit a Patre, per filium :
 qui- quemadmodum dicimus pomum per ramum a
 tum radice gigni, nec radix & ramus duo sunt prin-
 cipia. Stagnum oritur a fluvio, & fluvius oritur a
 eus, fonte: sed aqua fontis, fluvii, & stagni est una &
 atri, eadem. Pater ut fons, generat filium, tanquam
 fa- fluvium. Pater & filius, ut fons cum fluvio, spirant
 iam Spiritum sanctum, tanquam stagnum: attamen
 tat. horum una & eadem est essentia. Accusantur
 filio, Græci recentiores, quod sentiant Spiritum San-
 ctitatis a filio non procedere: nec ego illos excu-
 est sare plurimum contendam, at si doctrina eo-
 fuc- rum moderatè explicaretur, discriminis forsan in-
 cici- ter nos & illos esse in verbis, & non reip[s]a vide-
 , & retur. Et si quis morosius urgeat, nuspiam dici.
 Spiritum Sanctum a filio procedere: nolumus de-
 alis voce litigare, si concedatur esse spiritus filii, non
 ex minus quam patris; & mitti a filio sicut a patre,
 quod secundum sensum est procedere. Neque
 credo, quod Græci hoc denegabunt. Certè pro-
 cessio hæc sit modo ineffabili, & quomodo fiat,
 nostrum non est rimari.

Spiritus dicitur Sanctus. Quippe est essentiali-
 tet sanctus, cum Angeli ita sint, per gratiam crea-
 tionis, credentes per gratiam adoptionis. Atque
 iterum dicitur Sanctus, quia est veræ sanctitatis
 auctor, est spiritus vivificus, quia efficit vitam
 spiritualem in animis nostris. Corpus mortuum
 est sine anima, & anima mortua est sine spiritu.

Nos cum *Davide* dicamus. Domine spiritum re-
ctum in visceribus nostris innova. *Ps. 51. 10.* & sic
breviter explicata est, brevis hæc symboli pars
tertia.

Quarta sequitur *Credo Ecclesiam Catholicam.*
Credo Ecclesiam, scilicet, fuisse, esse, fore, & me
vivum ejus membrum esse: Non credo in Eccle-
siam: fiducia cordis in Deum solùm dirigenda est.
Ecclesia hæc est cœtus hominum vocatorum,
amplectentium verbum Dei, & rectè utentium
Sacramentis. Ecclesia sic dicta est, à Græco ἐκκλη-
σίᾳ. Ecclesia apud Athenienses erat civium con-
ventus, voce præconis à reliqua turba ad audiendū
senatus sententiam evocatus: atque apud
Christianos est cœtus fidelium, præconio verbi
è regno diaboli, ad audiendum Dei voluntatem
vocatus. Ecclesia dicitur sancta, quia pretioso
sanguine Jesu sanctificatur, quia ejusdem merito
per verbum, Sacraenta & fidem purificatur,
quia exercitiis sanctis cultus divini, & charitatis
Christianæ exercetur. Non sunt vera Ecclesiæ
membra, qui foris nitent sanctitate, intus scatent
iniquitate: nec illi, qui similes lascivis Monachis
quorum corpus in choro, sed animus in thoro:
de quibus olim dixit *Innocentius*: Nocte vene-
rem amplexantur, manè virginem venerantur.
A Sanctitate externa non possumus necessariò
argumentari ad Sanctitatem Ecclesiæ internam.
Vos verò, dilectissimi adolescentuli, estote san-
cti intus & extrà. Esse & videri sanctos bonū est;
videri, & non esse peccatum, Simulata sanctitas.

duplex

re- duplex iniquitas, inquit, *S. Augustinus.*

sic Ut Pergamus, Ecclesia dicitur Catholica, hoc
ars est, universalis. Vocabulū hoc in Scripturis *αγια-*
im. *ρον*, & post tempora Apostolorum usurpari
le- cœpit.

est. Sic appellatur Ecclesia, quia in universo mundo
m, ex quorumvis hominum genere colligitur, &
um quia Catholicam doctrinam, Prophetarum, Chri-
a- sti, & Apostolorum unanimi consensu profitetur
n- & approbat. Sic Catholicus idem est quod Ortho-
m- doxus, & opponitur hæretico: veluti primò
ad opponebatur hæresi Arrianæ, & aliis non rectè
bi de Trinitate sentientibus. Ac dicebantur Catho-
m- lici, qui veram doctrinam de Christi divinitate
so in concilio Niceno expositam, sequebantur.
to Hæc significatio *της* Catholici, præcipua est. Ubi
r, non est universalitas fidei, ibi nihil proficit uni-
vis- versalitas temporis & loci.

is Ob. Si dicat aliquis, Ecclesiam Romanam esse
at Catholicam respectu loci. Sol. Est contradic-
ntio in adjecto, quia dissident omne & unum,
is Universale & Individuum, totum & pars. Nec
e- Romana Ecclesia Catholica est respectu doctri-
næ, quia à fide turpiter defecit, & gravissimos
r. errores nutrit.

ò Nec obstat, quod Catholica nominetur. Non
- sufficit dici, sed esse. Non videndum quid fiat,
- sed quid fieri debeat. Pontificii a nostris vocan-
- tur Catholici, sed secundum ipsorum opinio-
- nem, vel ironicè, quomodo & ipsi nos Refor-
- matos

matos nominat. Sed Ecclesia nostra est verè Catholica, quia Doctrina ejus ab Apostolis in universo mundo est annunciatā, quia à cuiusvis cōditionis hominibus recepta, quia omnibus sēculis, licet non pari gradu, fuit proposita, & quia sacrē paginē consona. Alii nominis putamine se speciosē oblectent, nos nucleus rei obtinere malumus.

Hucusque de Ecclesia, nunc aliquid de communione sanctorum in Ecclesia dicamus.

Communio est relatio inter duos, pluresvē rem aliquam communem habentes.

Sancti sunt membra Ecclesiæ, quæ dicuntur sancta, vel justitiae Christi imputatione, vel conformitatis cum lege inchoatione, vel à mundo segregatione.

Communio sanctorum est Christi capitis, omniumque ejus beneficiorum ac donorum communis inter membra Ecclesiæ possessio. Hæc itaque communio consistit primo in unione membrorum Ecclesiæ cum capite Christo, quæ non est subsistentia corporis Christi intra nostra corpora: sed ejusdem spiritus inhabitatio. Et sanè terque quaterque beati, quorum novorū, seu societas est cum patre, & cum filio ejus Iesu Christo: de qua loquitur Divus Johannes, Epist. 1.c.1.v.3. Deus bone, quām nobilis associatio hæc: quid in hac vita desiderabilius, quām perfectam cum Deo patre & Christo habere amicitiam, per fidem, per spem, per reciprocum amorem, per mutua colloquia, obsequia, gaudia, per communicationem bonorum, sicut est inter patrem

Capitatem & filium adoptivum, inter sponsum & iver spōsam? Oro itaque vos per copiosam sanguis-
diti-
nis Jesu in cruce effusionem, ut cum Deo ambu-
s, li-
letis, seu conversemini: non in tenebris infidelis-
e pa-
tatis, vel peccati, sed in luce fidei, gratiæ, &
osé virtutis. Deus suâ naturâ lux est, expers tene-
nus, brarum; si velitis illi associari, debetis necessariò
tenebris, & dulcissimis peccatis valedicere.

Sed ad secundum hujus communionis mem-
brum transeamus: Illud est unio membrorum
Ecclesiæ inter se, multi unum corpus sumus in
turb Christo, singuli autem alter alterius membra:
vel inquit Gentilium Doctor, *Ro. 12.5.* atq; exinde vir
sanctus aurea infert præcepta, inter cætera hæc,
dilectio sit sine simulatione: necessitatibus san-
ctorum communicate: gaudete cum gaudienti-
bus: flete cum fientibus: id ipsum invicem senti-
entes: quasi diceret, tantam vellem inter vos
Christianos esse Sympathiam, ut singulorum bo-
na vel mala, prospera vel adversa, æquè vos at-
que illos tangant.

Et His Apostoli monitis, dilectissimi auditores,
vos obsequium præstate. Sitis vos humanitate,
amicitiâ, charitate, mansuetudine, benignitate,
prædicti: pudeat Academicos, qui animalia aliis
magis rationalia esse deberent; furori, rixis, ini-
micitiæ, inobedientiæ, maledicentiæ, inhu-
manitati & vindictæ, esse deditos; hæc vitia, lite-
rarum humaniorum studiosis indigna, fugite, at-
que exemplo Christianorum Primitivæ Ecclesiæ,
cor unum, atque animam unam habete, *Act. 4.32.*

Et

Et si remiseritis aliis injurias vobis illatas, vos *etiam remissionem peccatorum à patre cœlesti* obtinebitis. De qua verbis sequentibus agitur.

Credo remissionem peccatorum.

Remissio peccatorum est voluntas Dei, quā propter Christi meritum credentibus remittit, & *culpam*, & *pœnam* peccati. Peccata eorum, quamlibet enormia remittentur, repugnat infinitati bonitatis divinæ vinci aliquā malitiā humānā. Injuriam facit Deo, qui de ejus misericordia diffidit; rectè *S. Augustinus* contra illa verba *Cain*, *Gen. 4.* Major est mea iniquitas, quām ut possit mihi condonari. Sic dixit: *Mentiris Cain*, major enim est Dei bonitas, quam omnium hominum iniquitas; & alibi scripsit, quod major est Dei misericordia, quam omnium hominum miseria. Egregia sanè est hæc oratio illius ad Deum in Meditationibus suis: *Etsi Domine, ego commisi*, unde me damnare potes: *tu tamen non amisisti*, unde me salvare potes. *Verissimè*, nam si peccator relipiscat, iniquitatum ejus non recordabitur Dominus. *Derelinquat ergo impius viam suam*, & revertatur ad Dominum, & Dominus miserebitur ejus: *Ez. 55. 7.* In Deo est omnipotens misericordia, & misericors omnipotentia; tanta est benignitas omnipotentiæ ejus, & omnipotentia benignitatis, ut nihil sit, quod nolit, aut non possit relaxare conversò: imò ultra remissionem sæpe abundantissimam gratiam donat Deus. Quid non potest *pœnitentia*? *Quis in sæculo peccavit enormius*

Paulo?

vos *Paulo*? Quis in religione enormius *Petro*? Illi
delitiamen per pœnitentiam assediti sunt, non solum
ministerium, sed etiam magisterium sanctitatis.

Sed ut plenius articulum hunc explicemus,
quā Sciendum est, quod Deus est remissionis causa
& efficiens principalis; ille solus remittere potest
peccata auctoritate primariā. Sacerdotes vero,
seu ministri Ecclesiae sunt causæ tantum admini-
strantes, quatenus internuncii sunt remissionis di-
visorum. Ipse Deus per se tantum remittit pecca-
terum, quia animam mundat ab interiori macula,
& à debito æternæ mortis solvit; non autem hoc
sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit sol-
vendi & ligandi, id est, ostendendi homines liga-
tōdos, & solutos, potestatem: ut scribit *Lombar-
dus*, 4. *Sent. dist. 18.*

Ob. Dicet aliquis, quod non congruit cum
justitiâ Dei peccatum remittere, & non punire.

Sol. Verum hoc, si neque puniat in peccan-
te, neque in alio; scilicet, sponsore: Deus au-
tem puniit peccatum in Christo.

Regeret quidam, innocentem pro nocente pu-
nire inustum esse. Respondendum, non esse, si
innocens se sponte offerat, si possit è poena emer-
gere; & si hoc fiat ad Dei gloriam, hominum-
que salutem, quæ omnia Christo optimè conve-
niunt.

Objicietur ulterius, Dei remissionem non esse
gratuitam; quia peccata remittuntur propter sa-
tisfactionem. Sed dicendum, remitti propter sa-
tisfactionem alienam. Attamen dicetur, quod
ille,

ille etiam, qui hoc pacto remittit, non remittit gratis. Responderi potest, verum esse, nisi ipse det satisfactionem: Deus autem Pater dedit Filium, ut pro nobis satisfaceret.

Hactenus *De peccatorum remissione*, sequitur *carnis resurrectio*. *Credo carnis resurrectionem*.

Sensu rationis corruptæ intelligere difficile est; quomodo idem corpus post tot transmutations resurgat, & eidem animæ uniatur: ideoque multi in Areopago *Paulum* irridebant, cum resurrectionem mortuorum audiissent: lumine tamen fidei clarissimè liquet talem superesse resurrectionem; Non erit illis difficile hoc credere, qui Deo credunt nil esse difficile: facilior est *carnis restitutio*, quam *constitutio*. Multo minus est restituere quod fuit, quam facere quod non fuit. Qui potuit omnia ex nihilo efficere, facillimè potest corpora nostra ex aliquo; nimirum, pulvère terræ reficere: & cur miremur renasci posse, quod fuerit, cum videamus natum esse, quod non fuit. In Veteri Testamento *Sanctus Job*, vir ante Evangelia *Evangelicus*, de hac re non dubitavit: Ego, inquit, novi redemptorem meum esse viventem; & postquam corroserint vermes corpus istud, in carne mea videbo Deum; quem ego visurus sum, & oculi mei conspecturi sunt, & non alienus. *Job. cap. 19. 25.* Vivent mortui tui, inquit *Esaias ad Dominum*, cum cadavere meo resurgent: *cap. 26. vers. 19.* In novo autem Testamento Dominus *Iesus*, *Iohannes. vers. 28.* id ipsum apertissimè testatur:

Veniet

ittit Veniet hora in qua omnes, qui in monumentis
ipse sunt, audient vocem ejus; & prodibunt, qui bo-
- Fi- ha fecerunt in resurrectionem vitæ; qui verò
- malè egerunt, in resurrectionem condemnationis.
- itur his. Divus *Paulus* etiam resurrectionem egre-
- em. gie confirmat argumentis plurimis: *1 Cor. 15.*
- cile quæ argumenta vellem vos exinde petere.

ati. Errarunt igitur Sadducei, qui resurrectionem
que non crediderunt: *Act. 23. 8.* & qui cum illis
re- faciunt Epicuræi, quibus mors ultima linea re-
ta- rum.

fur- Ob. Objicietur tamen ex *Ecclesiastis*, c. 3.
re, v. 19. quod idem sit eventus hominis ac bestiæ.
est Bestiæ verò non resurgunt, ergo neque homines
ni- resurgent.

od Sol. Dicendum, Ecclesiasten ibi loqui ex sen-
tre, su hominis naturalis, quem loquentem inducit;
& cuius sententiam postea refellit: Deinde, lo-
quitur de generalibus qualitatibus hominis &
am bestiæ, non specialibus; atque in quo similitudo
sit inter homines & bestias docet, nempe, in
ac morte naturali; non autem agit de statu & con-
ditione post mortem naturalem.

Præterea resurgent eadem numero corpora;
atque cum perfectione & pulchritudine: eä-
dem formâ, ut verisimile est, quam homines
assequuntur erant, si virilem ætatem attigissent.
Corpora nostra erunt similia clarificato corpo-
ri Christi, χρ̄ι μοῖον, non χρ̄ι μόσιον, in qualitate,
non in quantitate; & aliqualiter, non æqualiter.

Corpora

corpora nostra erunt spiritualia, non substantia, sed quibusdam qualitatibus & proprietatibus habebunt enim agilitatem, subtilitatem, incorruptibilitatem.

Errant Anabaptistæ, qui negant eadem numero corpora resurrecta: & in secundo Christi adventu affirmant, nova corpora esse creanda.

Erravit *Origenes*, qui somniavit, corpus aërium, non carneum resurrectum esse: Cautè admodum traditur in Symbolo, quod & ipsa caro resurget. Resurrectio enim est illius, quod cecidit: ut verbi soto exprimitur.

Sic audivistis doctrinam de Resurrectione. Quid tandem restat, Academici, nisi ut vos moneam, imo & meipsum: ut jam resurgamus ad vitam gratiæ, quod possimus resurgere posthac ad vitam gloriæ, de qua in ultima articulo fit mentio.

Credo vitam æternam: Apud inferos horrendo modo fit miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors semper vivit: & finis semper incipit: & defectus deficere nescit: mors perimit, & non extinguit. Conservet nos Deus ab æternitate hac, quod ut faciat, agamus pœnitentiam, emendemus vitam, corrigamus superbiam: non enim est tam facile lalvari ac dicunt homines. Hoc si agamus, ibimus nos in vitam æternam.

Hæc vita est æternum esse viventium in cœlo, quod est æternum bene esse. Dicitur vita æterna, non ratione initii, & a parte ante: sed ratione fi-

nis.

ais, & à partè post, quia in perpetuum est dura-
tura.

In hac vita erit necessaria præsentia omnis boni, & necessaria absentia omnis mali. Quicquid amabitur aderit, nihil desiderabitur, quod aberit. erit ibi vita sine morte, dies sine nocte, securitas sine timore; jucunditas sine dolore; tranquilitas sine labore, pulchritudo sine deformitate, fortitudo sine debilitate, rectitudo sine perversitate, charitas sine malitia, veritas sine fallacia, felicitas sine miseria. Gaudebunt beati ob loci amoenitatem, quam possidebunt, ob jucundam societatem, in qua regnabunt, ob corporis glorificationem, quam habebunt, ob mundum, quem contempserunt, ob infernum, quem evaserunt, simò ob Dcūm, quem in s̄eculum s̄eculi visuri sunt.

In vita æterna sunt delitiæ delitarum, & divitiæ divitiarum. Bona quæ ibi sunt, exuperant omnem intellectū, quanto magis Sermonem meum: Mirabor itaque silendo, quod non possum exprimere loquendo.

Ultimò, notandum, quod hæc vocula *Amen*, adjungitur Symbolo, tanquam signaculum fidei, ac si diceret Christianus: Credo hæc omnia esse verissima.

Quod restat, ingenui adolescentes, vos ad lauream verè auream in Academia cœlesti aspirete, & cæptis vestris aspiret Deus: ut ex hac Aula, ad Collegium Jesu, & omnium animarum, vel Universitatis:

versitatis Sanctorum in regnum gloriae traducantur: ubi Doctorem optimum maximum, ipsum Christum audiatis, & aeternum celebretis. Quod factum est Deus.

¶ Amen.

S. August de Civit. Dei, lib. ult. cap. ult.

Non alius est finis, nisi pervenire ad regnum, cuius nullus est

FINIS.

ERRATA.

Pag. 7. in marg. pro paf. lege par. Ib. lin. 17. lege pricipue. p. 26 l. 10. lege eam. p. 27 l. 24. lege, describunt. p. 30 l. 1. 6. lege fieret satis: p. 33 l. 9. 1. lege prob. p. 36 l. 29. lege disceptationem. p. 37 l. 2. lege ille sepulturam omittat.

C

P

D

